

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีคำเรียกชื่อสัตว์

Japanese Four-Character Idiomatic Compounds (Yojijukugo) Containing Animal Terms

นภสินธุ์ แผลงศรี¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะและความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร (Yojijukugo) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากพจนานุกรมสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร จำนวน 5 เล่ม รวมทั้งสิ้น 720 สำนวน วิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย ทั้งความหมายประจํารูปของคำเรียกสัตว์และความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ สรุปและนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะโครงสร้างของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์ สามารถแบ่งออกได้ 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่อักษรคันจิทั้ง 4 ตัวแตกต่างกัน กลุ่มอักษรที่คันจิตัวใดตัวหนึ่งซ้ำกัน และกลุ่มที่อักษรคันจิตัวใดตัวหนึ่งตรงข้ามกัน สำนวนดังกล่าวปรากฏคำเรียกชื่อสัตว์ 28 ชนิด จำแนกได้ 5 กลุ่ม คือ กลุ่มสัตว์สี่เท้า กลุ่มสัตว์ปีก กลุ่มสัตว์เลื้อยคลาน กลุ่มปลา และกลุ่มแมลง โดยมีความหมายเปรียบเทียบถึงสิ่งต่าง ๆ จำนวน 11 ความหมาย ได้แก่ คน คุณสมบัติ นิสัย ภัยอันตราย ปริมาณ ขนาด เวลา สิ่งของ อาการ การกระทำ และระยะทาง โดยสัตว์ที่มีการใช้ในสำนวนมากที่สุดคือมังกร และสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบมากที่สุดคือเสือ

คำสำคัญ สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร คำเรียกชื่อสัตว์ ความหมายเปรียบเทียบ องค์ประกอบทางความหมาย

Abstract

The purpose of this research article is to analyze the characteristics and figurative meanings of Japanese four-character idiomatic compounds (Yojijukugo) that include animal terms. Purposive sampling was employed to collect data on idioms from five dictionaries Yojijukugo. The total number of Yojijukugo studied is 720. Using component analysis methods to examine animal terms and their meanings—both literal and figurative—we present the research results through an analytical description.

The results of the research indicate that the structure of Yojijukugo referring to animal terms can be divided into three groups: (1) those in which all four kanji characters are different, (2) those in which any kanji character is repeated, and (3) those in which any kanji character has an opposite. There are 28 types of animals used as metaphors, which can be classified into five groups: quadrupeds, poultry, reptiles, fish, and insects. The figurative meanings of the animals appearing in Yojijukugo include 11 categories: human qualities, properties, habits, hazards, quantities, sizes, concepts of time, objects, states, actions, and distances. Moreover, the animal most commonly used in Yojijukugo is the dragon, while the animal with the most figurative meanings is the tiger.

Keywords: Four-Character Idiomatic Compounds, Animal Terms, Figurative Meaning, Semantic Components

¹ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

สำนวนญี่ปุ่นถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้แนวคิด วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม สังคม และประวัติศาสตร์ของชาวญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสำนวนญี่ปุ่นจะสอดแทรกภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของคนในอดีตไว้เสมอ สำนวนญี่ปุ่นมีจำนวนมาก ทั้งที่เป็นของภาษาญี่ปุ่นเอง ส่วนที่มาจากภาษาจีน และส่วนที่มาจากภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

การเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นในห้องเรียนหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง รวมถึงการอ่านและการฟังเรื่องราวหรือเหตุการณ์จากสื่อทุกประเภท นอกจากจะต้องมีความรู้และเข้าใจความหมายของตัวอักษรคันจิแต่ละตัวที่มีจำนวนมากแล้ว ผู้เรียนยังจะต้องพบกับคำศัพท์และสำนวนที่ประกอบด้วยอักษรคันจิตัวเรียงกัน ซึ่งบางครั้งก็มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร ทำให้ภาษาญี่ปุ่นดูยากขึ้นอีก เพราะไม่สามารถเข้าใจเนื้อหารายละเอียดได้อย่างแท้จริง บางครั้งเมื่อค้นหาจากพจนานุกรมก็ไม่พบคำศัพท์หรือสำนวนเหล่านั้น ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นของชาวต่างประเทศ

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร (四字熟語 (Yojijukugo) หรือ Four-Character Idiomatic Compounds) ในภาษาญี่ปุ่นมีคำเรียกชื่อสัตว์เป็นองค์ประกอบจำนวนมาก โดยปรากฏให้เห็นในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น หนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือการ์ตูน อนิเมชัน ภาพยนตร์ และป้ายโฆษณา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- 羊頭狗肉 (you/tou/ku/niku) แกะ หัว สุนัข เนื้อ (หัวแกะเนื้อสุนัข)
สิ่งที่เห็นภายนอกกับภายในไม่ตรงกัน ข้างนอกสุกใสข้างในเป็นโพรง
- 竹馬之友 (chiku/ba/no/tomo) ไม้ไผ่ ม้า นี้/ของ เพื่อน (เพื่อนม้าไม้ไผ่)
เพื่อนสนิทที่เล่นด้วยกันมาตั้งแต่เด็ก เพื่อนรู้ใจที่คบกันมาตั้งแต่เด็ก
- 一石二鳥 (it/seki/ni/chou) หนึ่ง หิน สอง นก (หนึ่งหินสองนก)
ทำอย่างเดียวแล้วเกิดผลสองอย่าง ยิ่งป็นนัดเดียวได้นกสองตัว

จะเห็นได้ว่า สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีชื่อสัตว์เหล่านี้น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านโครงสร้าง การเลือกใช้คำเรียกสัตว์ในการสื่อความหมาย รวมถึงภาพสะท้อนในเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม ฯลฯ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ใช้ชื่อสัตว์ เพื่อให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของสำนวน ความหมายเปรียบเทียบของชื่อสัตว์ในสำนวน รวมถึงภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ของคนญี่ปุ่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นของคนไทย และเสริมสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่นให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ใช้คำเรียกชื่อสัตว์
2. เพื่อศึกษาความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร

ขอบเขตของการวิจัย

1. สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์สังเคราะห์มาจากพจนานุกรม 5 เล่ม คือ 1) 新明解四字熟語辞典 第二版(2013) 2) 四字熟語 net 辞典 (2006) 3) 四字熟語・成句辞典(1998) 4) 漢検四字熟語辞典 (2012) และ 5) 四字熟語 辞典 第4版 英訳 (2012) รวมทั้งสิ้น 720 สำนวน
2. สัตว์ หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ ทั้งที่มีตัวตนอยู่จริงและอยู่ในตำนานหรือเทพนิยาย
3. ความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ความหมายที่เกิดจากการนำเอาความหมายประจำคำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ได้จากการเปรียบเทียบนั้น ซึ่งเป็นการขยายความหมายของคำออกไปจากเดิม ทำให้เห็นภาพและเข้าใจความหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายเปรียบเทียบ

ซ์หวดี (2557 : 1) ได้แบ่งความหมายของคำออกเป็น 3 ประเภท สรุปได้ ดังนี้

1. ความหมายตรง (Denotative meaning) คือ ความหมายประจำของคำ เป็นความหมายที่ชี้บ่งสิ่งที่อ้างอิง แสดงสิ่งที่อ้างอิง ความหมายตรงมีชื่อเรียกหลายแบบ ได้แก่ ความหมายมโนทัศน์ (Conceptual meaning) ความหมายหลักหรือความหมายแกน/แก่น (Core meaning) ความหมายประจำรูปหรือความหมายตรงตามตัวอักษร (Literal meaning) หรือความหมายอ้างอิง (Referential meaning)

2. ความหมายแฝง (Connotative meaning) คือ ความหมายที่เพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือไปจากความหมายตรง เป็นความหมายอื่น ๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร มีลักษณะของความหมายที่แฝงอยู่ในคำร่วมอยู่กับความหมายตรง ความหมายแฝงของคำมีที่มาของความหมายต่างกัน ได้แก่ ความหมายแฝงเชิงอารมณ์ (Emotive meaning) เป็นคำที่มีความหมายบอกอารมณ์ความรู้สึก ทศนคติของผู้ใช้ภาษาในแต่ละบริบท และความหมายแฝงเชิงสังคม (Social meaning) เป็นคำที่เกิดจากลักษณะของการใช้ภาษาในสังคมที่แตกต่างกันไปตามปัจจัยทางสังคมของผู้พูด ผู้ฟัง หรือสถานการณ์ของการสนทนาในขณะนั้น

3. ความหมายเปรียบเทียบ (Figurative meaning) คือ การนำความหมายประจำคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ได้จากการเปรียบเทียบนั้น แบ่งออกเป็น 2 แนวคิด ได้แก่

1) การนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบทำให้เกิดความเปรียบซึ่งเป็นการขยายความหมายของคำออกไปจากความหมายเดิมของคำ โดยพิจารณาจากรูปแบบของการเปรียบเทียบเป็นเกณฑ์ มีคำว่า เหมือน ราวกับ เป็น เสมอ ฯลฯ ปรากฏอยู่ในโครงสร้างภาษา ซึ่งหมายถึงอุปลักษณ์ (Metaphor) และอุปมา (Simile) โดยเรียกว่า ความเปรียบ หรือ Metaphor ซึ่งหมายถึงข้อความที่แสดงการเปรียบเทียบของสองสิ่งที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะที่เหมือนและ/หรือต่างกัน

2) มนุษย์มีการใช้อุปลักษณ์อยู่ตลอดเวลาในการคิด การมองโลก และการใช้ภาษาของคนในสังคม อุปลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของภาษาและการใช้ภาษาเท่านั้นแต่อุปลักษณ์เป็นเรื่องของมโนทัศน์ที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิดหรือโครงสร้างระบบความคิดของคนในสังคม และแสดงออกมาในรูปแบบของภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

อุลแมนน์ (Ullmann, 1962 : 162-163) กล่าวว่า คำมีความหมายเปรียบได้หนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งความหมาย โดยความหมายประจำรูยังคงอยู่ เช่น ตา อาจหมายถึงรูหรือช่อง (รูเข็ม) หรือที่ (ลำดับ)

ไนดา (Nida, 1975 : 126) กล่าวว่า ความหมายเปรียบเทียบเป็นการขยายความหมายที่เกี่ยวข้องกับแวดวงความหมาย (semantic domain) ที่แตกต่างกัน และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างความหมายพื้นฐาน (base meaning) และความหมายเปรียบเทียบ (figurative meaning) เช่น การเชื่อมโยงระหว่างคำว่าสุนัขและลักษณะของสุนัข ทำให้เกิดความหมายเปรียบเทียบของคำว่าสุนัขที่แสดงลักษณะของคน หมายถึงน่ารังเกียจ และไร้ค่า

มิลเลอร์ (Miller, 1993 : 362) กล่าวว่า ผู้ใช้ภาษาจะต้องอาศัยจินตนาการและนำความคล้ายคลึงบางประการของสัตว์มาใช้เปรียบเทียบ กระบวนการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับระบบความหมายโดยตรงเรียกว่า อุปลักษณ์ (Metaphor) อุปลักษณ์เกิดจากกระบวนการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายต้นทาง/แบบเปรียบ (source domain) ไปยังวงความหมายปลายทาง/สิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) สามารถสะท้อนระบบความคิดของคนในสังคมได้จากการใช้ภาษา มักเรียกอุปลักษณ์ในลักษณะเช่นนี้ว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) (Lakoff and Johnson, 1980; 2003)

อุงเกอร์เรอร์ (Ungere, 2006 : 115-116) กล่าวว่า อุปลักษณ์เป็นคำที่แสดงความคิดเกี่ยวกับความคล้ายคลึง (similarity) หรือการเปรียบเทียบ (comparison) ระหว่างความหมายประจำคำและความหมายเปรียบเทียบของถ้อยคำ

สรุปได้ว่า ความหมายเปรียบเทียบ คือการนำความหมายประจำรูปคำ (ความหมายต้นทาง/แบบเปรียบ) มาใช้ในความหมายใหม่ (ความหมายปลายทาง/สิ่งที่ถูกเปรียบ) โดยมีองค์ประกอบทางความหมาย (Conceptual meaning) บางอย่าง

ร่วมกัน เพื่ออธิบายถึงสิ่งที่มีความหมายประจำรูปไม่สามารถอธิบายได้ครอบคลุม เช่น จำนวน **เสื้อสีห้กระทิงแตรด** (หมายถึง บรรดาคนที่เป็อันตรายไม่น่าคบหา) สามารถถายโยงความหมายจากความหมายต้นทาง (แบบเปรียบเทียบ) คือ สัตว์ป่าที่ทรงใน ศักดิ์ศรี (เสื้อ) มีความเป็นผู้นำ (สิงโต) เข้มแข็งดุดัน (กระทิง) และบึกบึนทนทาน (แตรด) ไปสู่ความหมายปลายทาง (สิ่งที่ถูก เปรียบ) คือ คนที่เก่งกาจ รอบจัด เก้าเกมในเรื่องนั้น ๆ จำนวนนี้จึงเป็นการเปรียบเทียบ [เสื้อสีห้กระทิงแตรด] เป็น [กลุ่มคน] ซึ่งไม่น่าไว้วางใจและควรระมัดระวังในการมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

2. การจัดกลุ่มความหมายของคำ

ไนดา (Nida, 1975 : 178-186) แบ่งคำนามออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ สรุปได้ ดังนี้

- 1) สรรพสิ่ง (Entities) ประกอบด้วย สิ่งไม่มีชีวิต (Inanimate) และ สิ่งมีชีวิต (Animate entities)
 - 2) เหตุการณ์ (Events) ประกอบด้วย ทางกายภาพ (บรรยากาศ, ของเหลว, เสียง, การเผาไหม้ เป็นต้น) ทางสรีระ (การกิน, การผลิต, การหลับ, การตาย เป็นต้น) ความรู้สึก (ได้ยิน, สัมผัส, เห็น, รส, กลิ่น เป็นต้น) อารมณ์ (ความต้องการ, ความกลัว, ความเศร้า เป็นต้น) สติปัญญา (ความคิด, การตัดสินใจ, ความจำ เป็นต้น) การสื่อสาร (พูด, เขียน, อ่าน เป็นต้น) ความสัมพันธ์ (คล้อยตามกัน, ตรงข้ามกัน, พบปะ เป็นต้น) การควบคุม (ควบคุม, บังคับ, ลงโทษ เป็นต้น) การเคลื่อนไหว (เคลื่อนที่, ไป, มา เป็นต้น) การกระทบ (เบรค, ชน, ตี, ชำ เป็นต้น) การส่งผ่าน (ให้, รับ เป็นต้น) และการกระทำซับซ้อน (เกษตรกรรม, การทำอาหาร เป็นต้น)
 - 3) นามธรรม (Abstracts) ประกอบด้วย เวลา (วันนี้, พรุ่งนี้, อนาคต เป็นต้น) ระยะทาง (ศอก เป็นต้น) ปริมาณ (มาก, น้อย เป็นต้น) อัตราความเร็ว (ช้า, เร็ว เป็นต้น) อุณหภูมิ (ร้อน, หนาว เป็นต้น) สี (ดำ, ม่วง, ขาว เป็นต้น) จำนวน (1, 2, 3 เป็นต้น) สถานภาพ (รวย, จน, อิสระ เป็นต้น) ลักษณะ (สะอาด, ซือสัตย์ เป็นต้น) ความดึงดูดใจ (มีเสน่ห์, สวย, น่าเกลียด เป็นต้น) วัย (แก่, หนุ่ม, โบราณ, ใหม่ เป็นต้น) ความจริงเท็จ (จริง, เท็จ, ซือสัตย์ เป็นต้น) ความดีเลว (ดี, เลว, ผิด, ถูก เป็นต้น) ความสามารถ (สามารถ, ไม่สามารถ, แข็งแรง, อ่อนแอ เป็นต้น) และสุขภาพ (สบายดี, ป่วย, แข็งแรง, อ่อนแอ เป็นต้น)
 - 4) ความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่ง ๆ หนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ (Relational) ประกอบด้วย ระยะ (บน, ล่าง, รอบ ๆ, หน้า, หลัง เป็นต้น) เวลา (เมื่อ, ขณะที่, ระหว่าง, ตั้งแต่ เป็นต้น) การชี้เฉพาะ (นี้, นั้น, โน่น เป็นต้น) เหตุผล (เพราะ, เนื่องจาก, แต่ เป็นต้น)
- สรุปได้ว่า คำนามมีทั้งสิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิต เหตุการณ์ สิ่งที่เป็นนามธรรม และความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่งต่าง ๆ ทั้งนี้ การศึกษาความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มของคำที่เป็นความหมายเปรียบเทียบตามแนวการศึกษานี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์จากแหล่งข้อมูลที่กำหนด และจัดเก็บในรูปแบบฐานข้อมูลภาษา (Database) บนคอมพิวเตอร์

2. การสังเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรจากข้อ 1) เพื่อคัดแยกและคำนวณจำนวนสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์

3. การแปลความหมาย

แปลความหมายของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์ทั้งความหมายประจำรูปของคำเรียกสัตว์และความหมายเปรียบเทียบของสัตว์เป็นภาษาไทย

4. การวิเคราะห์ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบความหมาย (Componential Analysis) ใช้กรอบแนวคิดของนักวิชาการ ได้แก่ ชั่วดี (2557), อุลแมนน์ (Ullmann, 1962), ไนดา (Nida, 1975), อุงเกอร์เรอร์ (Ungerer, 2006), เลคอฟฟ์ และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980; 2003) เพื่อระบุองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์

4.2 การจัดกลุ่มความหมายเปรียบเทียบและประเภทสัตว์ จัดกลุ่มโดยอ้างอิงการจำแนกค่านามของไนดา (1975: 174) และการจัดหมวดหมู่คำของนวรรณ พันธุมธธา (2544)

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ร้อยละเป็นตัวชี้วัดเพื่อประเมินจำนวนสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร จำนวนชนิดสัตว์ที่ปรากฏ และจำนวนความหมายเปรียบเทียบ

5. การสรุปและอภิปรายผล

สรุปข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพจากการวิจัย พร้อมทั้งอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์

ลักษณะโครงสร้างของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์ เมื่อพิจารณาจากตำแหน่งของคำในสำนวนจำนวน 720 สำนวน สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มที่อักษรคันจิทั้ง 4 ตัวแตกต่างกัน
- 2) กลุ่มที่อักษรคันจิตัวใดตัวหนึ่งซ้ำกัน ประกอบด้วย
 - กลุ่มที่อักษรคันจิตัวที่ 1 และตัวที่ 3 ซ้ำกัน
 - กลุ่มที่อักษรคันจิตัวที่ 2 และตัวที่ 4 ซ้ำกัน
 - กลุ่มที่อักษรคันจิตัวที่ 3 และตัวที่ 4 ซ้ำกัน
 - กลุ่มที่อักษรคันจิตัวที่ 1 กับตัวที่ 2 และตัวที่ 3 กับตัวที่ 4 ซ้ำกัน
- 3) กลุ่มที่อักษรคันจิตัวใดตัวหนึ่งตรงกันข้ามกัน ประกอบด้วย
 - กลุ่มที่อักษรคันจิตัวที่ 1 กับตัวที่ 2 ตรงกันข้าม
 - กลุ่มที่อักษรคันจิตัวที่ 1 กับตัวที่ 3 ตรงกันข้าม
 - กลุ่มที่อักษรคันจิตัวที่ 2 กับตัวที่ 4 ข้ามกัน
 - กลุ่มที่อักษรคันจิตัวที่ 3 กับตัวที่ 4 ข้ามกัน

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรดังกล่าวมีการใช้คำเรียกชื่อสัตว์เพื่อสื่อความหมายต่าง ๆ จำนวน 28 ชนิด สามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1) สัตว์สี่เท้า มี 15 ชนิด ได้แก่ กระต่าย 兎(usagi) และ 羊(hitsuji) ช้าง 象(zou) มังกร 竜(ryuu) ม้า 馬(uma) แมว 猫(neko) แรคคูน 狸(tanuki) ลิง 猿(saru) วัว 牛(ushi) สุนัข 犬/狗(inu) สุนัขจิ้งจอก 狐(kitsune) สุนัขป่า 狼(ookami) เสือ 虎(tora) เสือดำ 豹(hyou) และหนู 鼠(nezumi)

2) สัตว์ปีก มี 9 ชนิด ได้แก่ ไก่ 鶏 (niwatori) นก 鳥 (tori) นกกระจอก 雀 (suzume) นกกระเรียน 鶴 (tsuru) นกกา 烏 (karasu) นกนางแอ่น 燕 (tsubame) นกพิราบ 鳩 (hato) นกเป็ดน้ำ 鳶 (kamo) และนกฟีนิกซ์ 鳳 (ootori)

3) สัตว์เลื้อยคลาน มี 2 ชนิด ได้แก่ งู 蛇 (hebi) และเต่า 亀 (kame)

4) ปลา 魚 (sakana)

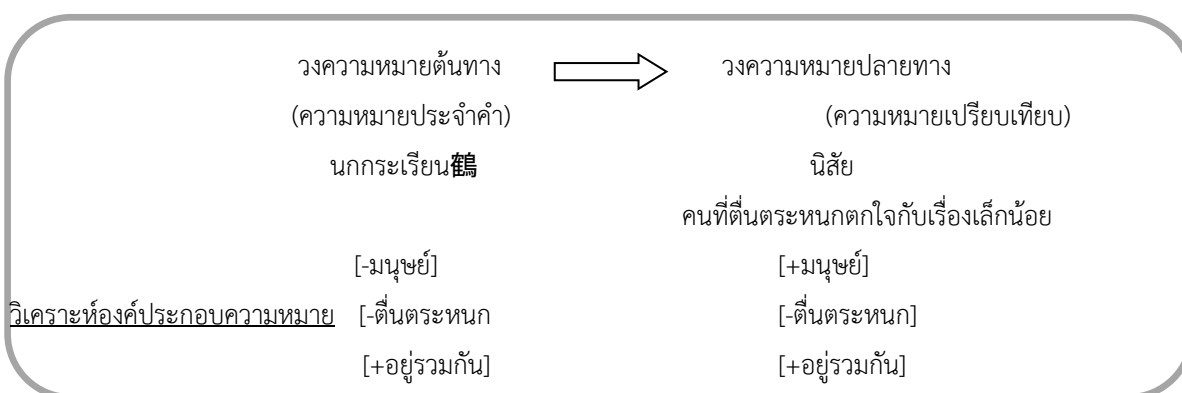
5) แมลง 虫 (mushi)

ทั้งนี้ มีสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ใช้คำเรียกชื่อสัตว์คำว่า มังกร 竜 มากที่สุด คือ มี 112 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 15.55 รองลงมาคือม้า 馬 มี 86 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 11.94 เสือ 虎 มี 56 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 7.77 และปลา 魚 มี 53 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 7.36 ตามลำดับ ส่วนนกเป็ดน้ำ 鳶 เป็นคำเรียกชื่อสัตว์ที่ใช้ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรมากที่สุดคือ 1 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 0.13

2. ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร

ผลการวิเคราะห์ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรดังกล่าวพบความหมายเปรียบเทียบ จำนวน 11 ความหมาย ได้แก่ (1) คน หมายถึง มนุษย์ และอวัยวะร่างกายของมนุษย์ (2) คุณสมบัติ หมายถึง ลักษณะประจำตัวของคน สัตว์ และสิ่งของ (3) นิสัย หมายถึง ความประพฤติที่เคยชินของคน (4) ภัยอันตราย หมายถึง เหตุที่อาจทำให้ตายหรือบาดเจ็บ เหตุแห่งความสูญเสียต่าง ๆ (5) ปริมาณ หมายถึง ความมากน้อยของสิ่งต่างๆ (6) ขนาด หมายถึง ลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่สังเกตได้ว่า เล็ก ใหญ่ สั้น ยาว เป็นต้น (7) เวลา หมายถึง ความยาวนาน เช่น เวลาเช้า เวลาเย็น เป็นต้น (8) สิ่งของ หมายถึง วัตถุต่าง ๆ (9) อาการ หมายถึง กิริยาท่าทาง สภาพ (10) การกระทำ หมายถึง กิริยาที่กระทำต่อสิ่งต่างๆ และ (11) ระยะทาง หมายถึง ความห่างของวัตถุตามแนวราบและแนวตั้ง

ตัวอย่าง การวิเคราะห์องค์ประกอบความหมายของคำว่า นกกระเรียน 鶴 (tsuru) ซึ่งถ่ายโยงไปสู่ความหมายเปรียบเทียบเป็น “นิสัย” ในสำนวน 風声鶴唳 (fuu/sei/kaku/rei) (ลม/เสียง/นกกระเรียน/ร้อง) แปลตรงตัวว่า เสียงลม นกกระเรียนร้องหมายความว่า คนที่หวาดกลัวจะตัวสั่นแม้จะได้ยินเสียงเพียงเล็กน้อยหรือเสียงแผ่วเบาก็ตาม คนที่ตื่นตระหนกตกใจกับเรื่องเล็กน้อย สามารถถ่ายโยงความหมายมโนทัศน์ (Conceptual meaning) ระหว่างคำว่า นกกระเรียน 鶴 กับนิสัยของมัน ทำให้เกิดความหมายเปรียบเทียบ (Figurative meaning) ของคำว่า นกกระเรียน 鶴 ที่แสดงนิสัยของคน ดังนี้

จะเห็นได้ว่า ความหมายร่วมกันระหว่างความหมายประจำรูปคำกับความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบของ “นกกระเรียน 鶴” กับ “นิสัย” ในสำนวนนี้เปรียบเทียบลักษณะนิสัยของนกกระเรียน 鶴 กับลักษณะนิสัยของคนที่มีกตัญญูตกใจในเรื่องเล็กน้อย หวาดระแวงแม้กระทั่งเสียงลมพัดที่ไฉน เนื่องจากนกกระเรียน 鶴 เป็นสัตว์ที่นอกจากจะถูกสร้างให้มีภาพของการรู้จักตอบแทนบุญคุณแล้ว ยังมีพฤติกรรมอยู่ร่วมกันเป็นฝูง สื่อสารด้วยการส่งเสียงร้องดังในขณะจับคู่ ประกาศ

ถิ่นอาศัย ชุมชู้ศัตรู หรือเตือนภัย จึงเป็นเหตุทำให้มีการนำลักษณะนิสัยของนกกระเรียน鶴 มาเปรียบเทียบกับนิสัยของมนุษย์ ที่หวาดระแวง ขี้กลัว และตื่นตระหนกกับสิ่งที่ไม่คุ้นเคย แต่ขณะเดียวกัน ถ้ามองในแง่บวกจะหมายถึงนิสัยที่ระมัดระวัง ไม่ประมาท เตือนกันไว้ดีกว่ารอให้เกิดเรื่องไม่ดีขึ้น

ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรในงานวิจัยนี้ สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ความหมาย คือ

2.1 ความหมายเปรียบเทียบที่อยู่ในกลุ่มความหมายมนุษย์และสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์ ได้แก่ ความหมายเป็นคน ความหมายเป็นคุณสมบัติ ความหมายเป็นนิสัย ความหมายเป็นอาการ และความหมายเป็นการกระทำ มีรายละเอียดดังนี้

1) คน

สัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “คน” ซึ่งหมายถึงมนุษย์ มี 21 ชนิด คือ กระต่าย兎 และ羊 ไก่雞 งู蛇 เต่า亀 นก烏 นกกระจอก雀 นกกระเรียน鶴 นกฟีนิกซ์鳳 ปลา魚 มังกร竜 ม้า馬 แมลง虫 แมว猫 วัว牛 สุนัข犬／狗 สุนัขจิ้งจอก狐 สุนัขป่า狼 เสือ虎 เสือดาว豹 และหนู鼠

มังกร竜 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “คน” มากที่สุด คือ 48 สำนวน ในขณะที่ และ羊 นกกระจอก雀 แมว猫 สุนัขจิ้งจอก狐 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “คน” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

2) คุณสมบัติ

สัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “คุณสมบัติ” ซึ่งหมายถึง ลักษณะประจำตัวของคน สัตว์ และสิ่งของ มี 20 ชนิด คือ กระต่าย兎 และ羊 ไก่雞 งู蛇 ช้าง象 เต่า亀 นก烏 นกกระเรียน鶴 นกกา烏 นกนางแอ่น燕 นกฟีนิกซ์鳳 ปลา魚 มังกร竜 ม้า馬 ลิง猿 วัว牛 สุนัข犬／狗 สุนัขจิ้งจอก狐 สุนัขป่า狼 เสือ虎 เสือดาว豹 และหนู鼠

มังกร竜 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “คุณสมบัติ” มากที่สุด คือ 15 สำนวน ในขณะที่ งู蛇 ลิง猿 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “คุณสมบัติ” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

3) นิสัย

สัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “นิสัย” ซึ่งหมายถึง ความประพฤติที่เคยชินของคน มี 22 ชนิด คือ กระต่าย兎 และ羊 งู蛇 เต่า亀 นก烏 นกกระจอก雀 นกกระเรียน鶴 นกกา烏 นกฟิราบบ鳩 นกฟีนิกซ์鳳 ปลา魚 มังกร竜 ม้า馬 แมลง虫 แรคคูน狸 ลิง猿 สุนัข犬／狗 สุนัขจิ้งจอก狐 สุนัขป่า狼 เสือ虎 เสือดาว豹 และหนู鼠

นกกระเรียน鶴 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “นิสัย” มากที่สุด คือ 6 สำนวน ในขณะที่ งู蛇 เต่า亀 นก烏 นกกา烏 แรคคูน狸 ลิง猿 สุนัขจิ้งจอก狐 เสือดาว豹 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “นิสัย” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

4) อาการ

สัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “อาการ” ซึ่งหมายถึง กิริยาท่าทาง สภาพ มี 22 ชนิด คือ และ羊 ไก่雞 งู蛇 เต่า亀 นก烏 นกกระจอก雀 นกกระเรียน鶴 นกกา烏 นกนางแอ่น燕 นกฟิราบบ鳩 นกฟีนิกซ์鳳 ปลา魚 มังกร竜 ม้า馬 แมว猫 ลิง猿 วัว牛 สุนัข犬／狗 สุนัขจิ้งจอก狐 สุนัขป่า狼 เสือ虎 และหนู鼠

นก烏 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “อาการ” มากที่สุด คือ 18 สำนวน ในขณะที่ และ羊 เต่า亀 แมว猫 และหนู鼠 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “อาการ” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

5) การกระทำ

สัตว์ในสำนวนคณจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “การกระทำ” ซึ่งหมายถึง กริยาที่กระทำต่อสิ่งต่าง ๆ มี 25 ชนิด คือ กระต่าย兔 และ羊 ไก่雞 งู蛇 ช้าง象 เต่า龜 นก烏 นกกระจอก雀 นกกระเรียน鶴 นกกา烏 นกนางแอ่น燕 นกฟีนิกซ์鳳 ปลา魚 มังกร竜 ม้า馬 แมว猫 แรคคูน狸 ลิง猿 วัว牛 สุนัข犬/狗 สุนัขจิ้งจอก狐 สุนัขป่า狼 เสือ虎 เสือดาว豹 และหนู鼠

มังกร竜 และม้า馬 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “การกระทำมาก” ที่สุด คือชนิดละ 22 สำนวน ในขณะที่ เต่า龜 แมว猫 แรคคูน狸 ลิง猿 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “การกระทำ” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

2.2 ความหมายเปรียบเทียบที่อยู่ในกลุ่มความหมายที่ไม่ใช่มนุษย์ ได้แก่ ความหมายเป็นภัยอันตราย ความหมายเป็นปริมาณ ความหมายเป็นขนาด ความหมายเป็นเวลา ความหมายเป็นสิ่งของ และความหมายเป็นระยะทาง มีรายละเอียดดังนี้

1) ภัยอันตราย

สัตว์ในสำนวนคณจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ภัยอันตราย” ซึ่งหมายถึง สิ่งที่น่ากลัว และอันตรายต่าง ๆ มี 9 ชนิด คือ และ羊 งู蛇 นก烏 นกนางแอ่น燕 ปลา魚 มังกร竜 ม้า馬 สุนัขจิ้งจอก狐 และเสือ虎

ปลา魚 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ภัยอันตราย” มากที่สุด คือ 9 สำนวน ในขณะที่ และ羊 นก烏 นกนางแอ่น燕 ม้า馬 และสุนัขจิ้งจอก狐 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็นภัย “อันตราย” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

2) ปริมาณ

สัตว์ในสำนวนคณจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ปริมาณ” ซึ่งหมายถึง ความมากน้อยของสิ่งต่าง ๆ มี 11 ชนิด คือ และ羊 นกกระจอก雀 ปลา魚 มังกร竜 ม้า馬 ลิง猿 วัว牛 สุนัข犬/狗 สุนัขป่า狼 เสือ虎 และหนู鼠

เสือ虎 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ปริมาณ” มากที่สุด คือ 6 สำนวน ในขณะที่นกกระจอก雀 ม้า馬 สุนัข犬/狗 และหนู鼠 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ปริมาณ” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

3) ขนาด

สัตว์ในสำนวนคณจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ขนาด” ซึ่งหมายถึง ลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่สังเกตได้ว่า เล็ก ใหญ่ สั้น ยาว เป็นต้น มี 5 ชนิด คือ และ羊 ไก่雞 งู蛇 วัว牛 และเสือ虎

ไก่雞 และเสือ虎 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ขนาด” มากที่สุด คือชนิดละ 3 สำนวน ในขณะที่ และ羊 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ขนาด” น้อยที่สุด คือ 1 สำนวน

4) เวลา

สัตว์ในสำนวนคณจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “เวลา” ซึ่งหมายถึง ช่วงเวลา มี 8 ชนิด คือ กระต่าย兔 นกกระเรียน鶴 นกกา烏 นกเป็ดน้ำ鳧 ลิง猿 สุนัข犬/狗 สุนัขป่า狼 และเสือ虎

กระต่าย兔 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “เวลา” มากที่สุด คือ 8 สำนวน ในขณะที่นกกระเรียน鶴 นกเป็ดน้ำ鳧 และเสือ虎 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “เวลา” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

5) สิ่งของ

สัตว์ในสำนวนคณจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “สิ่งของ” ซึ่งหมายถึง วัตถุต่างๆ มี 10 ชนิด คือ ช้าง象 เต่า龜 นกกา烏 นกนางแอ่น燕 นกฟีนิกซ์鳳 ปลา魚 ม้า馬 วัว牛 สุนัข犬/狗 และเสือดาว豹

ม้า馬 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “สิ่งของ” มากที่สุด คือ 11 สำนวน ในขณะที่ เต่า龜 นกกา烏 นกนางแอ่น燕 และเสือดาว豹 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “สิ่งของ” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

6) ระยะทาง

สัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ระยะทาง” ซึ่งหมายถึง ความห่างของวัตถุตามแนวราบและแนวดิ่ง มี 7 ชนิด คือ งู蛇 นกกระเรียน鶴 ปลา魚 ม้า馬 วัว牛 สุนัขป่า狼 และเสือ虎

ม้า馬 และวัว牛 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ระยะทาง” มากที่สุด คือชนิดละ 3 สำนวน ส่วนสุนัขป่า狼 และเสือ虎 เป็นสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “ระยะทาง” น้อยที่สุด คือชนิดละ 1 สำนวน

สรุปได้ว่า เสือ 虎 มีจำนวนความหมายเปรียบเทียบมากที่สุดคือ 10 ความหมาย รองลงมา คือปลา 魚 และม้า 馬 ชนิดละ 9 ความหมาย งู 蛇 และวัว 牛 ชนิดละ 8 ความหมาย ตามลำดับ ในขณะที่ นกเป็ดน้ำ 鳊 มีความหมายเปรียบเทียบน้อยที่สุดคือ 1 ความหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง สัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็น “การกระทำ” มากที่สุดคือ 25 ชนิด รองลงมา คือ “นิสัย” 22 ชนิด “อาการ” 22 ชนิด “คน” 21 ชนิด “คุณสมบัติ” 20 ชนิด “ปริมาณ” 11 ชนิด “สิ่งของ” 10 ชนิด “อันตราย” 9 ชนิด “เวลา” 8 ชนิด “ระยะทาง” 8 ชนิด และ “ขนาด” 5 ชนิด ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรญี่ปุ่นที่มีคำเรียกชื่อสัตว์ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับการกระทำ

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรญี่ปุ่นที่มีคำเรียกชื่อสัตว์ 720 สำนวน และมีสัตว์ที่ใช้ในการเปรียบเทียบทั้งหมด 28 ชนิด โดยมีความหมายเปรียบเทียบเป็น<การกระทำ>มากที่สุด จำนวน 25 ชนิด สามารถยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการกระทำที่เป็นรูปธรรม ดังลักษณะประจำชาติซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ชาวญี่ปุ่นขี้เกรงใจ พุดน้อย แต่จริงจัง เน้นการปฏิบัติ และห่วงผลลัพธ์ที่ดีจากการกระทำเสมอ ดังนั้น เพื่อดำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ราบรื่นตลอดไป จึงพยายามหลีกเลี่ยงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน ระมัดระวังการใช้ภาษาในทุกบริบทอย่างแยบยล โดยมักจะนำสัตว์ชนิดต่าง ๆ มาใช้เปรียบเทียบถึงสิ่งต่าง ๆ ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรเพื่อใช้ในการสั่งสอน เตือนสติ และกระตุ้นทางอ้อมให้งานเสร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังตัวอย่างสำนวนต่อไปนี้

獅子搏兔 (shi/shi/haku/to) (สิงโต/ลูก/จับ/กระต่าย)

การพยายามทำเต็มที่แม้กระทั่งทำในสิ่งที่ง่าย ๆ

亡羊補牢 (bou/you/ho/rou) (ตาย/แกะ/ช่วยเหลือ/กรงขัง)

ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ผิดพลาดไปไม่ให้ผิดพลาดมากไปกว่าเดิม (วัวหายล้อมคอก)

割雞牛刀 (kak/kei/gyuu/tou) (แบ่ง/ไก่/วัว/ดาบ)

ใช้วิธีการที่ใหญ่จนเสียเปล่า เพียงแค่จัดการกับปัญหาเล็กๆ (ชี้ช้างจับตั๊กแตน)

混水摸魚 (kon/sui/mo/gyo) (ผสม/น้ำ/เลียนแบบ/ปลา)

ได้ประโยชน์จากการก่อความวุ่นวาย

虎穴虎子 (ko/ketsu/ko/shi) (เสือ/หลุม/เสือ/ลูก)

ถ้าไม่เสี่ยงหรือทำเรื่องที่อันตรายก็จะได้มาซึ่งกำไรหรือผลประโยชน์ (ไม่เข้าถ้าเสือจะไม่ได้ลูกเสือ)

2. การให้ความสำคัญกับคนและสิ่งที่สัมพันธ์กัน

ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร 11 ความหมาย ได้แก่ คน คุณสมบัตินิสัย อาการ และการกระทำ ซึ่งอยู่ในกลุ่มความหมายมนุษย์และสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์มากที่สุด กล่าวคือ คน 149 สำนวน กระทำ 152 สำนวน อาการ 125 สำนวน และคุณสมบัติ 115 สำนวน ตามลำดับ สามารถกล่าวได้ว่า ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับคนและสิ่งที่สัมพันธ์กับคนเป็นอย่างมาก สาเหตุที่สัตว์ถูกเปรียบเทียบกับคนและการกระทำมากที่สุด เพราะสัตว์และคนเป็น สิ่งมีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีพฤติกรรมบางอย่างที่เหมือนกัน โดยคนมองว่าพฤติกรรมของสัตว์มีความคล้ายคลึงกับพฤติกรรมของคน จึงนำสัตว์มาเปรียบเทียบกับคนและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวคน ดังตัวอย่างสำนวนต่อไปนี้

飛兎竜文 (hi/to/ryou/bun) (บิน/กระต่าย/มังกร/ลวดลาย)

เยาชนหรือเด็กที่มีพรสวรรค์ที่ยอดเยี่ยม

鶏鳴之助 (kei/mei/no/jo) (ไก่/ร้อง/ของ/ช่วยเหลือ)

ภรรยาที่ตามเป็นเงาคอยช่วยเหลือสามี

鶏群一鶴 (kei/gun/ik/kaku) (ไก่/ฝูง/หนึ่ง/นกกระเรียน)

บุคคลที่ดีเลิศท่ามกลางคนธรรมดาสามัญ

竜吟虎嘯 (ryuu/gin/ko/shou) (มังกร/ร้อง/เสือ/คำราม)

คนประเภทเดียวกันที่เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของกันและกัน

猫鼠同眠 (byou/so/dou/min) (แมว/หนู/เหมือนกัน/นอน)

เจ้านายและลูกน้องที่รวมหัวกันทำเรื่องไม่ดี

3. สะท้อนวิถีชีวิตและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ

จากจำนวนสัตว์และความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ที่ปรากฏในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร ได้แก่ มังกร 竜 มี 112 สำนวนและความหมายเปรียบเทียบ 7 ความหมาย, ม้า 馬 มี 86 สำนวนและความหมายเปรียบเทียบ 9 ความหมาย, เสือ 虎 มี 56 สำนวนและความหมายเปรียบเทียบ 10 ความหมาย, และปลา 魚 มี 53 สำนวนและความหมายเปรียบเทียบ 9 ความหมาย สะท้อนลักษณะภูมิประเทศของญี่ปุ่นที่เป็นเกาะและมีความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างชัดเจน แม้จะมีแผ่นดินไหวและภัยธรรมชาติที่รุนแรง แต่ญี่ปุ่นก็อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติเช่นกัน ดังนั้น ชาวญี่ปุ่นจึงพยายามปรับตัวให้กลมกลืนกับธรรมชาติอยู่เสมอ ดังต่อไปนี้

1) มังกร 竜 เป็นสัตว์ในปกรณัมที่เชื่อว่ามีอยู่จริง และเป็นสัญลักษณ์ของสัตว์ที่ทรงพลังและศักดิ์สิทธิ์แห่งฟ้าและดิน การที่ชาวญี่ปุ่นนำมังกรมาใช้ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร เพื่อเปรียบเทียบความหมายในด้านต่าง ๆ เช่น คน คุณสมบัตินิสัย ภัยอันตราย ปริมาณ อาการ และการกระทำ จึงสะท้อนโลกทัศน์ในการดำรงชีวิตของชาวญี่ปุ่นที่เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือธรรมชาตินั้นมีอยู่จริง และเกี่ยวข้องกับความเป็นไปในชีวิตประจำวัน

2) ม้า 馬 เป็นสัตว์บกที่ชาวญี่ปุ่นเคยใช้เป็นพาหนะในการทำสงคราม การขนส่ง หรือแม้แต่การกีฬาต่าง ๆ ม้า คือสัญลักษณ์แทนความว่องไว รวดเร็ว แข็งแรง และอดทน การนำม้ามารวมในสำนวนคันจิประกอบ 4 ตัวอักษรเพื่อเปรียบเทียบความหมายในด้านต่าง ๆ ได้แก่ คน คุณสมบัตินิสัย ภัยอันตราย ปริมาณ สิ่งของ อาการ การกระทำ และระยะทาง จึงสะท้อนโลกทัศน์ในการดำรงชีวิตของชาวญี่ปุ่นที่ใฝ่มาเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเดินทางทางบกได้

3) เสือ 虎 เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่า ได้รับการยกย่องให้เป็นราชาแห่งสัตว์ป่าและนักล่า เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจน่าเกรงกลัว และนับถือแก่สัตว์ต่างๆ ทั้งหลาย การนำเสือมาใช้ในสำนวนคันจิประกอบด้วย 4 ตัวอักษร เพื่อเปรียบเทียบความหมายในด้านต่างๆ เช่น คน คุณสมบัตินิสัย ภัยอันตราย ปริมาณ ขนาด เวลา อาการ การกระทำ และระยะทาง สามารถ

สะท้อนโลกทัศน์ในการดำรงชีวิตของชาวญี่ปุ่น ซึ่งใช้สื่อเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติและการอยู่ร่วมกับป่า ซึ่งเป็นภูมิประเทศส่วนใหญ่ของประเทศได้เป็นอย่างดี

4) ปลา 魚 เป็นอาหารหลักที่ชาวญี่ปุ่นนิยมนำไปกินสดและนำไปปรุงเป็นอาหารต่างๆ เพราะญี่ปุ่นเป็นเกาะที่มีทะเลและมหาสมุทรล้อมรอบ จึงอุดมไปด้วยปลาชนิดต่างๆ สามารถหาปลาได้ทุกฤดูกาล การนำปลามาใช้ในส่วนวนคันจิประกอบด้วย 4 ตัวอักษร เพื่อเปรียบเทียบความหมาย เช่น เป็นคน คุณสมบัติ นิสัย ภัยอันตราย ปริมาณ สิ่งของ อาการ การกระทำ และระยะทาง จึงสะท้อนโลกทัศน์ในการดำเนินชีวิต และความอุดมสมบูรณ์ของอาหารการกินได้

การนำสัตว์ดังกล่าวมาใช้เปรียบเทียบเป็นความหมายต่าง ๆ ข้างต้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของโคะมะทซุ คะสุฮิโกะ และชิโนะฮะระ โทรุ (1997, อ้างใน ชมนาด ศิตสาร ปี 2561 : 277) ที่ได้จำแนกความสัมพันธ์ระหว่างชาวญี่ปุ่นกับสัตว์ ด้วยการมองผ่านคำกริยา 7 คำ ที่มนุษย์กระทำต่อสัตว์ ได้แก่ จับ (とる) บูชา (あがめる) กิน (たべる) กำจัด (おろ) ขึ้นชม (めぐる) เล่น (あそぶ) และวาด (えがく) กล่าวคือ มังกร 竜 เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์อยู่บนฟ้าไว้บูชาและชื่นชม ม้า 馬 เป็นพาหนะที่ใช้ในการเดินทางและการประกอบอาชีพ เสือ 虎 เป็นตัวแทนของการคุ้มครองและรักษาความปลอดภัย และปลา 魚 เป็นอาหารที่ใช้กินเพื่อการดำรงชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในส่วนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรของญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในส่วนวนไทย
2. ควรมีการศึกษาส่วนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรของญี่ปุ่นในแง่มุมด้านอื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการใช้ภาษาญี่ปุ่น และเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจด้านสังคมและวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ส่วนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีคำเรียกชื่อสัตว์ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ 2560 วิจัยเสร็จเดือนมิถุนายน ปี 2562 และยังไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน

เอกสารอ้างอิง

- จินดารัตน์ บุญพันธ์. (2547). ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในส่วนวนไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชมนาด ศิตสาร. (2561). **คตชนวิทยาญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2557). **เอกสารประกอบการสอนวิชาการระบบความหมาย (ภ.603)**. สาขาวิชาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภสินธุ์ แผลงสร. (2557). **โยะจิจุโกะ: ส่วนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่น Yojijukugo**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภสินธุ์ แผลงสร. (2562). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การวิเคราะห์ส่วนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีคำเรียกชื่อสัตว์**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ถ่ายเอกสาร)
- นววรรณ พันธุมธา. (2559). **คลังคำ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

- 奥平卓、和田武司（1991）『楽しむ四字熟語』 岩波書店〈岩波ジュニア新書〉
- 旺文社編（1992）『成語林—故事ことわざ慣用句』 旺文社学研辞典編集部（2014）『用例でわかる四字熟語辞典』 改訂第2版 学研
- 岩波書店辞典編集部（2002）『岩波四字熟語辞典』 岩波書店
- 岩波書店辞典編集部（2007）『四字熟語ひとくち話』、岩波書店〈岩波新書〉
- 故事・ことわざ研究会：編著（2012）『早引き 四字熟語大辞典』 ナツメ社
- 三省堂編修所（2013）『新明解四字熟語辞典』 第二版．三省堂
- 竹田 晃（1998）『四字熟語・成句辞典』 講談社
- 四字熟語 net 辞典（2006） yojjukugo.net/
- 四字熟語辞典 英訳 第4版（2012） haitani1#earthlink.net
- Lakoff, G. and Johnson, M. (2003). **Metaphor We Live By**. Chicago: University of Chicago Press.
- Leech, G. (1974). **Semantics the Study of Meaning**. New York: Penguin Book.
- Lyons, J. (1977). **Semantics Volume 1**. Cambridge: Cambridge University Press. Moh. Kusnadi Wasrie.
- Kumpulan Peribahasa. Lingkar Media.
- Nida, E. A. (1975). **Componential Analysis of Meaning**. Mouton: The Hague.
- O'Connell, Caitlin (2007). **The Elephant's Secret Sense: The Hidden Lives of the Wild Herds of Africa**. New York City: Simon & Schuster.
- Ullmann, S. (1970). **Semantics: An Introduction to the Science of Meaning**. Oxford: Basil Blackwell.
- Williams, R. (1983). **Keywords: A Vocabulary of Culture and Society**. Second edition. London: Fontana.
- Ungerer, Friedrich. (2006). **An Introduction to Cognitive Linguistics**. 2 edition. Longman.